ALİ CEMAL BEN'İM

Mert YAVAŞÇA

1881 yılında Beyrut'ta dünyaya gelen Ali Cemal Ben'im, 1901'de Bahriye Mektebi'nden mezun olmuştur. 1903 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi'ni birincilikle bitiren sanatçı, sanat kariyerine Bahriye Mektebi'nde resim öğretmeni olarak başlamıştır. 1913'te bahriye yüzbaşısı rütbesiyle emekli olan Ben'im, savaş yıllarında Darüleytam, Terzi ve Dokumacı Mekteplerinde, mütareke döneminde ise Beşiktaş Gazi Osman Paşa Mektebi'nde resim öğretmenliği yapmıştır. Duvar resmi ve afiş tasarımı gibi alanlarda üretimlerde bulunan sanatçı, basın tarihimizin ilk gazete ressamı olarak anılmaktadır. 1909-1939 yılları arasında "Alem Mecmuası", "Tasvir-i Efkar", "Harp Mecmuası", "İleri", "Tercümân-ı Hakîkat", "Akşam", "Yenigün", "Cumhuriyet", "Resimli Gazete", "Resimli Ay Dergisi", "Nasrettin Hoca", "Karagöz" isimli gazete ve dergilerde temsili resimler ve karikatürleri ile yer alan Ben'im, "Pazarola Hasan Bey" tiplemesinin de yaratıcısıdır.

Ali Cemal Ben'im, Birinci Dünya Savaşı yıllarında Tasviri Efkâr gazetesinde çalışırken gazete tarafından Çanakkale Cephesi'ni ziyarete gönderilmiş, ziyaretin ardından Çanakkale Cephesi'nden bir askeri resmettiği "Timsali Şecaat" isimli tabloyu üretmiştir. Bu tablo Harbiye Nazırı Enver Paşa tarafından satın alınmış ve Harp Mecmuası'nda basılmak üzere plakalarının hazırlanması için Almanya'ya gönderilmiştir. Baskı plakaları matbaa tarafından hazırlanan "Timsali Şecaat", savaş sonrasında yaşanan iletişim aksaklıkları sonucu Almanya'daki matbaada kalmıştır.

Ali Cemal Ben'im, Şişli Atölyesi ismiyle anılan Harbiye Nezareti Resim Atölyesi'nde savaş konulu resim çalışmaları yapmış ressamlarımızdandır.

Şişli Atölyesi, Birinci Dünya Savaşı'nda müttefik ülkelerden maddi destek arayışındaki Osmanlı Devleti'nin propaganda faaliyetleri doğrultusunda İstanbul Şişli'de açılmış bir resim atölyesidir. Dönemin İstihbarat Dairesi Başkanı Miralay Seyfi Düzgören ve sanat tarihçisi Celal Esad Arseven'in ortak girişimi sonucu Enver Paşa'nın onayıyla kurulmuştur. İbrahim Çallı, Hikmet Onat, Namık İsmail, Ali Sami Boyar, Mehmed Ruhi Arel, Ali Cemal Ben'im ve Sami Yetik gibi ressamların bu atölyede savaşı konu eden eserler üretmeleri ve bu eserlerin müttefik devletlerin başkentlerinde sergilenmesi hedeflenmiştir. Osmanlı'nın çağdaş kültürel kimliğindeki gelişmişliğin güzel sanatlar aracılığı ile müttefik Avrupalı izleyicilere sunulması planlanmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin propaganda faaliyetleri doğrultusunda kurulan; cephelerdeki günlük yaşamdan sahneleri ve Osmanlı askerlerinin vatansever mücadelesini, hamasetten uzak bir anlayışla betimleyen eserlerin üretildiği Şişli Atölyesi'ndeki çalışkanlığıyla Ali Cemal Ben'im'e "Atölye'nin Yıldızı" lakabı verilmiştir. Şişli Atölyesi'nde üretilen eserler, ilk kez 1917'de İstanbul'da Galatasaraylılar Yurdu'nda "Harp Levhaları" ismiyle izleyicilere sunulmuştur. Eserler, Haziran 1918'te Viyana'da Viyana Teknik Üniversitesi Sergi Salonu'nda Avrupalı izleyiciler ile buluşmuş, Viyana Sergisi'nden sonra Berlin'de düzenlenmesi planlanan ikinci sergi, barış antlaşması yapılması nedeniyle iptal edilmiştir.

Ali Cemal Ben'im, Osmanlı ressamlarının ilk yurt dışı grup sergisi olma özelliği taşıyan 1918-Viyana Sergisi'ne: "Etwas Wasser" / **"Biraz Su"**, "In Dobrudscha" / **"Dobruca'da"**, "Der Verwundete" / **"Yaralı"**, "Kavallerie" / **"Süvari"**, "Verboten" / **"Yasak"**, "In Maidos" / **"Maydos'ta"**, "Kavallerie bei der Tranke" / **"Çeşme Başında Süvari",** "Studie" / **"Eskiz"** isimli 8 adet yapıtla katılmıştır. Bu eserler arasında Çanakkale coğrafyasını açıkça betimleyen tek kompozisyon "Maydos'ta" isimli eserdir. Ancak bu eserin 1332 / 1913-1914 tarihinde üretilmiş olması, eserin Çanakkale Muharebeleri'nden önce, yüksek ihtimalle Balkan Savaşları esnasında yapılmış olduğunu göstermektedir. Sanatçının "Eskiz", "Süvari" ve "Çeşme Başında Süvari" isimli eserlerinde kompozisyonların coğrafi aidiyetlerine dair net göstergelere rastlanamadığı ve sanatçı tarafından Çanakkale Muharebeleri ile ilgili isimlendir-

meler yapılmadığı için söz konusu çalışmaları Çanakkale Cephesi ile ilişkilendirmek güçtür. "Yasak" isimli eserde ise askerlerin içinde bulunduğu siper, Çanakkale Cephesi'nde kullanılan siperlere benzer özellikler taşımaktadır. "Dobruca'da", "Biraz Su" ve "Yaralı" isimli çalışmalar ise isimlerinden ve kompozisyonlardaki düşman askerlerinin üniformalarından anlaşılabileceği üzere Balkan Cephesi'ni konu eden eserlerdir.

Desen, yağlıboya ve suluboya teknikleriyle yapmış olduğu figüratif kompozisyonlarında pek çok farklı konuyu işlemiş sanatçının eserlerinde izlenimcilik akımının etkileri görülmektedir. Savaşı konu alan eserlerinde hâkim olan toprak renk paleti ve figürlerin resimlenmesindeki gerçekçi desen, Ali Cemal Ben'im'in konuya yaklaşımındaki gözlem gücünü öne çıkarmaktadır. Savaş atmosferindeki gündelik yaşama yönelttiği hamasetten uzak bakış, edebiyatta durum hikayesi olarak anılan izlenim uyandırmaya yönelik anlatıların resim sanatındaki özel karşılığı olarak tahlil edilebilir. Deniz konulu resim kompozisyonlarındaki başarısı sebebiyle 'deniz ressamı' olarak da ünlenen sanatçının eserleri yerli ve yabancı özel koleksiyonların yanı sıra; Harbiye Askerî Müzesi, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, İstanbul Deniz Müzesi, Ankara Cumhuriyet Müzesi koleksiyonlarında yer almaktadır.

Yaşamının son yıllarını Mersin'de geçiren Ali Cemal Ben'im 9 Kasım 1939'da vefat etmiştir.

Kaynakça

Gören, Ahmet Kamil. *Türk Resim Sanatında Şişli Atölyesi ve Viyana Sergisi*. İstanbul: Şişli Belediyesi Resim ve Heykel Müzeleri Derneği, 1997.

Karatepe, İlkay. *"Beyrutlu Ali Cemal Ben'im".* Askeri Müze Resim Koleksiyonu. İstanbul: Askeri Müze ve Kültür Sitesi, 2011

Başkan, Seyfi. *Başlangıcından Cumhuriyet Dönemine Kadar Türklerde Resim***.** Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2014.

Coşgun, Kürşat. *"Ali Cemal Ben'im".* Karikatürcüler Derneği. https://www.karikaturculerdernegi.com/onculerimiz/ali-cemal-benim/

Tuncal, Ali Rıza. "Ressam Ali Cemal Benim ve Atatürk Tablosu". *Yeni Mersin Gazetesi*. 15 İkinci Kanun 1939, Sayı: 3191.

Yavaşca, Mert. *"Türk Resim Sanatında Çanakkale Savaşları."* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2010.

Yavaşca, Mert. *"Gelibolu Cephesi'ni Resmetmek Osmanlı Kültürel Kimliğinin Yeniden İnşasında Şişli Atölyesi ve Viyana Sergisi".* Sanat ve Tasarım Perspektifinden Çanakkale İzlenimleri. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2023; 137-148.

Atıf

Yavaşca, Mert. "*Ali Cemal Ben'im*", Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi, Ed. Murat Karataş, İstanbul: Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayını (ISBN: 978-605-80897-7-8), 2023.

Mert Yavaşca, "Ali Cemal Ben'im", Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi, Ed. Murat Karataş, Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayını (ISBN: 978-605-80897-7-8), İstanbul 2023.